सप्तयवाधिकं अल्पान्तरत्वाददोषः। अथ वा व्यासोयूकया न्यूनः कार्य्यः। ध्वजायसिद्धिश्च। अथ वा किमितावता प्रयासेन लघुत्रिकोणं कुण्डं क्षेत्रं द्वादशांशः तत्क्षेत्रफलं स्यात् द्वादशगुणितं पूर्णं क्षेत्रफलम्। अथेदङ्कुण्डं स्वबुद्धिविलासमात्ररचितमिति नोपेक्षणीयं यतः षट्कोणता समभुजताफलं च सम्पद्यते एव "मानाधिक्ये भवेद्रोगोमानहीने दरिद्रता" इत्यादिदोषापत्तिरपि नास्ति। अथ वक्तव्यं प्राचीनकृतकुण्डविरुद्धन्तर्हि दृश्यते च प्राचीनकृतकुण्डेषु परस्परविरुद्धता इदमेव कुण्डं रामवाजपेयिभिर्विषमभुजं मृदङ्गाकारं कृतं राघवभट्टादिभिः समभुजमेव कारितं लक्ष्मणाचार्यादयोऽप्यन्यथैवोचुः तस्मादस्मदुक्ते नेत्ररमणीये समभुजे क्षेत्रफलसंवादिनि षट्-कोणे विद्वद्भिर्नानादरैर्भाव्यमिति। अथ ये प्राचीनकृतावेवाग्रहिणस्तेषान्तोषायापि समभुजमाह "अथ वा जिनभक्तकुण्डमानात्तिथिभागैः स्वखभूपभागहीनैः। मितकर्कटकोद्भवे तु वृत्ते विधुदिक्तः समषड्भुजैः षडस्रम्" अथवा चतुर्विंशतिभक्ते कुण्डमाने सति स्वीयषष्ठ्यधिकशतभागेन हीनैः पञ्चदशभागैर्मितोयः कर्कटस्तदुद्भवे वृत्ते उत्तरदिक्तः सकाशात् समैः षड्भिर्भुजैर्दत्तैः परस्परलग्नैः षडस्रं वृत्तमार्जनेन भवतीति व्याख्या। अथ क्षेत्रफलानयनं तत्र 'वृत्तव्यासे द्विसंभागे षडस्रे स्युर्भुजाः स्फुटा' इति भुजमानम् १४। ७। २। २ क्षेत्रमध्ये दक्षिणोत्तरां रेखान्दत्त्वा ऊर्ध्वं भुजसंपाततः पूर्व्वापरं रेखाद्वयम् अधोभुजसंपातावधि दद्यात् एवं कृते चतुरस्रद्वयं परस्परलग्नं भवति पूर्व्वापररेखयोर्दक्षिणोत्तररेखया सहसम्पातश्चतुर्थांशे एव भवति सैवाबाधा तन्मानं ७।३।५ भुजः १४।७।२ "स्वाबाधाभुजकृत्योरन्तरमूलं प्रजायते लम्बः" इति साधितोलम्बः १२।७।१। अयमेव मध्यलम्बः "लम्बेन निघ्नं कु २९।६।४ मुखै १४।७।५।२क्य ४४।५।६ खण्डम्" २२।२।७। इति जातं क्षेत्रफलं २८८।१।१।६ एवमपरस्यापि खण्डस्य। उभययोगे ध्वजायसिद्धिश्चेति। अथ पद्मकुण्डमाह "अष्टांशाच्च युतश्च वृत्तशरके तत्रादिमे कर्णिकायुग्मे षोडश केशराणि चरमे स्वाष्टत्रिभागोनिते। भक्ते षोडश केशराणि च धृते स्युः कर्कटेऽष्टौ छदाः सर्वांस्तान् खन कर्णिकां त्यज निजायामौच्च्यकं स्यात् कजम्"। क्षेत्रस्याष्टमांशादष्टांशवृद्ध्या च वृत्तपञ्चके कृते सति तत्र पञ्चकमध्ये प्रथमं तत्कर्णिका, द्वितीये षोडश केशराणि, द्वितीयं केशरस्थानमित्यर्थः। अन्तिमे पञ्चमे वृत्ते स्वस्य अङ्गुलत्रयात्मकस्याष्टत्रिंशदंशोनितस्य षोडशसु स्थानेषु दिक्षु विदिक्षु तदन्तराले च समतया भाजिते तस्मिन्वृत्ते पञ्चचिह्नान्तरे दिशि विदिशि च कर्कटके धृते सति परावर्त्तनेनाष्टौ पत्राणि जायन्ते सर्वांस्तान् केशरादीन् केशरवृत्ततृतीयचतुर्थवृत्तानि पत्राणि च हे विद्वन्! खन कर्णिकां त्यज मा खन। कीदृशींनिजः स्वकीयश्चायामो विस्तारस्तत्तुल्यमौच्च्यं यस्यास्तां, कजं पद्मकुण्डम् बहिर्वृत्तमार्जनेन स्यादिति व्याख्या। अथ क्षेत्रफलानयनम् अत्रोपान्तिमस्य चतुर्विंशत्यङ्गुलस्य पूर्व्ववत् क्षेत्रं ४५।२।३।१ अन्तिमवृत्तस्यास्य २९।३।४। क्षेत्रफलं ६९९।४।५।०। अनयोरन्तरार्द्धम् १२३।४।६।० इदं पूर्व्वक्षेत्रफले योजितं वा अन्तिमवृत्तक्षेत्रफलम्। प्रवर्त्तितं सज्जातं पूर्णं फलं ५७६।०।१ यूकोनं फलमायात्यतोऽदोषः। अन्तिमवृत्ते लिक्षामात्रवर्द्धनेन ध्वजायसिद्धिश्चेति। अत्रान्तिमवृत्ते पत्रान्तरार्द्धभूसंग्रहोर्द्ध्वभूत्यागश्च बुद्धिमता प्रत्यक्षतएवोपलब्धव्यः। अथाष्टास्रिकुण्डमाह "क्षेत्रे जिनांशे गजचन्द्रभागैः स्वाष्टाश्वि-२८ भागेन युतैस्तु वृत्ते। विदिग्दिशोरन्तरतोऽष्टसूत्रैस्तृतीयसूत्रैरिदमष्टकोणम्"। क्षेत्रचतुर्विंशतिभागे कृते सत्यष्टादशभागैः स्वीयाष्टाविंशेन युतैः कर्कटकेन वृत्ते कृते सति विदिग्दिशोर्मध्ये कृताष्टचिह्नेभ्यः अष्टभुजेभ्यस्तृतीयांशमिलितैः चिह्नद्वयं विधाय तृतीयचिह्नेन योजितैरष्टकोणं वृत्तमार्जनान्मध्यस्थाष्टदोःखण्डमार्जनाच्च भवतीति व्याख्या। अथ "क्षेत्रफलानयनं व्यासार्द्धं १८।५।१।०। व्यासः ३७।२।२। अथ "द्विद्विनन्देषुसागरैर्वृत्तव्यासे समाहते। खखखाम्नार्कसंभक्ते लभ्यन्ते क्रमशो भुजाः" इति १४।२ एतद्बृहद्भुजमानं दक्षिणोत्तररेखा कोटिः आयते क्षेत्रे भुजकोटिघातः क्षेत्रफलम्। भुजकोटिज्ञानं तु बृहद्भुजतुल्यं मध्येऽन्तरम् १४।२।२ याम्योत्तररेखोभयप्रान्तवर्त्तिरेखा खण्डमाने योजितं सत्कोटिः स्यात् यथा दक्षिणोत्तरपूर्व्वापररेखा खण्डयोगादूर्ध्वरेखातिर्यग्रेखे भुजकोटिरूपे तदग्रान्नीयमानो महाभुजएव कर्णः १४।२।२।५।०। अस्य वर्गार्द्धमूलं तिर्यग्रूपभुजकोटिमानं लघुः १०।०।६।२। यतोऽत्र भुजकोटिवर्गयोगः कर्णवर्गो भवति इदं कोटिमानं द्विघ्नं सत् पूर्व्वभुजे योजितं जाता कोटिः दक्षिणोत्तररेखारूपा ३४।३।५।४। एतद्बृहद्भुजपातफले ४९२ १।१।२। अथ कोणक्षेत्रयोः फलं लघुभुज-वर्गेण तुल्यमेतत् १०१।७।६। पूर्व्वफलादस्मा ४९२।